

Het hellend vlak

EERDER VERSCHENEN VAN ROLF WENNEKES

Tussen wetenschap en mystiek

In de ban van de goeroe

Fiktion und Literatur – Ein Essay zur Theorie des Fiktiven

Rolf Wennekes

Het hellend vlak

Een novellistisch portret

2020

Wennekes, Rolf

Het hellend vlak / Rolf Wennekes – Brave New Books

2^e, uitgebreide druk

Met afbeeldingen

ISBN: 978-94-64186-21-5

NUR 301

Omslag: Studio HeRo

Foto auteur: © H. Libeton

Copyright © 2020 Rolf Wennekes

*Nel mezzo del cammin di nostra vita mi ritrovai per una selva
oscura dove la diritta via era smarrita.*

- Dante Alighieri

Eind september 1944. Nijmegen wringt zich na vier jaar uit de wurggreep van de bezetter. Grote delen van de binnenstad met middeleeuwse wijken liggen er verwoest bij. Het gelegenheidsbombardement van de geallieerden van zeven maanden eerder heeft de oude Nederlandse stad zwaar beschadigd. Opengereten gebouwen met ontblote trappenhuisen die op instorten staan, verdwaasde ruïnes, kale vlaktes, gapende leegte, en bergen verwoestingspuin, grijs in grijs en stoffig; uitgebluste enkelingen die verdwaasd over oude, vrij gelegde paden sjokken, waar vroeger straten liepen, langs rijen huizen die er ooit waren, maar inmiddels denkbeeldige gestalten hebben aangenomen in de oriëntatie van voorbijgangers aan niets.

De Bloemerstraat is van de kaart gevaagd, en waar even later Plein 1944 ontstaat, gaapt het bizarre vacuüm van een verdwenen buurt met straten en steegjes, en mensen. Uit de Molenstraat is de kenmerkende hoektand gebroken: van de neogotische kerk is alleen het achterschip aan de verwoesting ontkomen. De slanke torens die als potloden met lange, spitse punten in de hemel prikken, worden door de bezetter omgetrokken, en voor een deel ligt er in september van dat jaar nog puin voor de oude hoofdingang die als coulisse in een macabere film overeind is blijven staan, in een brokkelige voorgevel. Het gotische venster met in de spits een roosvenster dat weer vier kleinere roosvensters omsluit, gedragen door vijf gotische vensters – twee rechts en links, beide afgetopt met andermaal een klein roosvenster, temidden van een centrale spitsboog, het geheel voorzien van het fijnste maaswerk van gebrandschilderd glas in blauw- en roodtinten: het is niet bestand tegen de luchtdruk van het inslaande explosief en wordt eruit geblazen als ware het papier.

Spitfires scheren laag over Nijmeegse daken, als voorhoede van een naderende luchtmada. De lucht trilt van het gebrom van de vele motoren. Honderden militairen duikelen uit overvliegende toestellen. De sleep die ze achter zich aan-

trekken, ontrolt zich en bolt op, en wiegend dalen ze ter aarde. De lucht is ervan vergeven. Horsa's, voorzien alleen van de meest noodzakelijke besturingsapparatuur, beladen met manschappen en materieel, worden door hun sleepvliegtuigen gelost en zweven geluidloos neer. Als klungelige albatrossen landen ze klapwiekend zoveel mogelijk in open veld. Ze lozen rap hun vracht: bewapende Tommies en Yankees die door Nijmegenaren in de buitenwijken enthousiast worden onthaald.

Nijmegens burgervader Marius van Lokhorst ontvlucht de stad noordwaarts. Hij is de bezetter bijna twee jaar willig van dienst geweest. En ook voor de Duitse soldaten zit er niks anders meer op dan in lange kolonnes af te druipen. Maar eerst blazen ze het grote munitiedepot op de Kopse Hof op. Urenlang gedender, gedonder, gesis, getril tot in de wijde omtrek. Even later trekken ze, verslagen maar allesbehalve gebroken, massaal oostwaarts, in één lang lint. Op volgestouwde boerenkarren, met een of twee trekpaarden ervoor, en in een nog langere rij, op zwaarbepakte Hollandse fietsen, en zelfs te voet en volgepakte kinderwagens duwend. Jonge mannen, verziekt door primitieve denkbeelden, opgezweept tot vernielzucht; muziekminnende vaders die zich overgeven aan moordlustige daden, voorbij elke beschaving. *Jedem das Seine*. Zodra een kernspreuk politiek wordt ingekleurd, wordt hij levensgevaarlijk.

Evenwijdig stromen in en op modern wapentuig de geallieerden Nijmegen binnen. Verliezers en winnaars, in twee afzonderlijke stromen, met een onderlinge afstand van nog geen twintig meter. De militairen aan weerszijden wisselen amper blikken met elkaar. Voldoening over de overwinning op Engelse tronies, geen schaamte op die van de *Wehrmacht*-soldaten voor de op het allerlaatst en in allerijl achtergelaten verschroeide aarde, want zo wilde hun *Führer* het.

Spoedig zullen de troepen van beide kampen andermaal als vijanden tegenover elkaar staan, in de Reichswald, wan-

neer verliezers vernedering in heldhaftige wanhoop van zich afschieten en Britten en Canadezen vanuit het Rijk van Nijmegen een massieve doorbraak forceren naar het Rijnland. Beide kanten zullen er forse verliezen lijden.

Nu worden de binnentrekkende Britse en Canadese militairen toegezwaaid en toegeroepen, terwijl de lange stroom Duitse collega's bijna ongezien lijkt te verdwijnen in ongewisheid. Rood-wit-blauw en oranje, jarenlang verboden, kunnen en mogen weer en kleuren de straten. Veel Nijmegenaren wapperen met hooggeheven papieren vlaggetjes aan houten steeltjes. In de Molenstraat klinkt muziek uit grammofoons. Er wordt op gedanst. Een legervoertuig van de Royal Air Force stopt en de bemanning deelt chocola en kauwgom uit aan kinderen en pakjes sigaretten aan volwassenen.

Op hun aftocht uit Nijmegen hebben Duitse soldaten huizen, winkelpanden, het eeuwenoude stadhuis, de 14^e-eeuwse Broerstaatskerk en de roemruchte bibliotheek van de Dominicanen in lichterlaaie gezet. Hele straten in verschillende stadswijken staan in brand en werpen bij het vallen van de herfstavond een luguber oranje-rood schijnsel over de stad. Brandhaarden smeulen na. Hoog opkrullende rookpluimen dragen de geur van verwoesting de binnenstad in. Nijmegen is weliswaar bevrijd, maar de inwoners voelen zich niet veilig. Het blijven nog even heel bange dagen vol levensangst, met noodlottige gebeurtenissen, op kleine en grote schaal. Vanuit de uitgestrekte bossen bij Kleef en Goch, die zich kilometerslang langs de grens uitstrekken en vanaf de nog bezette Betuwe vuurt het Duitse leger met enige regelmaat granaten af op de stad, die inslaan in woonhuizen en winkelpanden. In de straten rondom het Keizer Karelplein liggen nog niet geruimde lijken alsof ze er vredig liggen te slapen.

Op het breukvlak van bezetting en bevrijding heerst weteloosheid. In dit luchtledig, bij ontstentenis van een wettelijk gezag en als een justitieel apparaat zijn praktische vorm nog moet vinden, broeit de honger naar wraak en vergelding.